

Galeria „Politechnika”
Łódź
ul. Żeromskiego 114
Gmach Alchemium

DRUKI Z KAMIENIA

PRACOWNIA TECHNIK LITOGRAFICZNYCH INSTYTUTU GRAFIKI ARTYSTYCZNEJ
AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH IM. WŁADYSŁAWA STRZEMIŃSKIEGO W ŁÓDZI

Pracownia Technik Litograficznych

PROWADZĄCY: DR HAB. WITOLD WARZYWODA, PROF. ASP | DR TOMASZ MATCZAK

Pracownia Technik Litograficznych została założona w 1971 roku. Jej pierwszym kierownikiem był Roman Artymowski – wybitny artysta i pedagog.

Była to jedna z trzech pracowni grafiki warsztatowej na stworzonym wówczas Wydziale Grafiki. Roman Artymowski prowadził Pracownię do 1976 roku, następnie przejął kierowanie nią prof. Jerzy Grabowski. W 2004 roku kierownikiem pracowni został piszący te słowa Witold Warzywoda.

Jubileuszowe wydanie poświęcone Katedrze Grafiki Artystycznej skłania mnie do przywołania kilku wspomnień z początków jej istnienia z perspektywy studenta, później asystenta, wreszcie prowadzącego Pracownię Technik Litograficznych.

Z Pracownią Druku Płaskiego zetknąłem się w 1976 roku, będąc studentem I roku Studium Kształcenia Podstawowego PWSSP w Łodzi, gdzie miałem możliwość zetknąć się ze studentami lat starszych. Studia rozpocząłem w budynku PWSSP przy ulicy Narutowicza 77, w którym mieściły się między innymi pracownie malarstwa, rysunku oraz „tajemniczy” warsztat grafiki artystycznej. Progi Pracowni Grafiki Warsztatowej przekroczyłem trzykrotnie, za każdym razem będąc pod silnym wrażeniem klimatu starych maszyn, kameralnej atmosfery i alchemicznych zabiegów przygotowania matrycy.

W 1978 roku przenieśliśmy się do nowego budynku, w którym na parterze i drugim piętrze były przygotowane nowoczesne wnętrza dla poszczególnych pracowni. Pracownia Druku Płaskiego i Litografii miała pełną i odpowiednią obsadę dydaktyczno-techniczną. Asystentem prof. Grabowskiego był Edward Habdas, starszym technikiem litografem – Zbigniew Baranowski. Propedeutyka grafiki warsztatowej prowadzona przez pana Bogusława Kudelskiego nie obejmowała litografii, dlatego cennym źródłem wiedzy byli dla mnie także koledzy ze starszych lat.

W 1979 roku, dzięki rekomendacji prof. Jacka Bigoszewskiego, który zachęcił mnie do rozwijania umiejętności warsztatowych, na trzecim roku studiów zostałem studentem Katedry Grafiki Warsztatowej. Oczywiście bez wahania wybrałem Pracownię Druku Płaskiego.

Pierwsze próby samodzielnego wykonywania litografii (na początku jednomatrycowych, drukowanych czernią) okazały się trudniejsze, niż sobie wyobrażałem. Powierzchnia kamienia zachęca do rysowania, jednak brak doświadczenia w pracy na kamieniu dawał w efekcie odbitki przyczernione. Pomimo usilnych zabiegów trawienia, mycia terpentyną, ponownego nadawania mniejszą ilością farby, złośliwie i nieuchronnie traciły półtony. Staranność przeprowadzenia wszystkich czynności przygotowania matrycy do druku okazała się procesem niezbędnym do uzyskania dobrej odbitki. Zmagania w czasie całego semestru zimowego dawały nadzieję na satysfakcjonujące rezultaty w przyszłości. Ku mojemu i nie tylko mojemu rozczarowaniu, na semestr letni zostaliśmy przyłączeni do Pracowni Sitodruku, drugiej Pracowni Druku Płaskiego. Nie byliśmy szczęśliwi, a proces adaptacyjny rzutował bezpośrednio na poziom artystyczny sitodruków. Pomijając niedogodności technologiczne i szkodliwość używanych substancji, rekompensatą dla nas była możliwość drukowania prac „do spadu” pełnego formatu 100 x 70 cm. Asystentem w Pracowni Sitodruku był wówczas mgr Andrzej Smoczyński, a do pomocy – technik Maciej Nowakowski.

Niezrażony „przymusowym wygnaniem” na IV roku zapisałem się ponownie do Pracowni Litografii. Z dużą ochotą realizowałem ćwiczenia programu obowiązkowego i otrzymałem zgodę kierownika pracowni prof. Jerzego Grabowskiego na realizację dyplomu. Liczne rozmowy podczas korekt, konsultacje prac dyplomowych, praca na stanowisku technika litografa, wreszcie jako asystent profesora, pozwoliły mi bliżej poznać tego znakomitego artystę z Warszawy. Do końca był moim autorytetem jako wybitny grafik, twórca interesujących teorii, myśliciel i wizjoner.

Kierowanie Pracownią Technik Litograficznych rektor ASP prof. Stanisław Łabęcki powierzył mi w styczniu 2004 roku, tuż przed śmiercią Jerzego Grabowskiego (zmarł 14 maja 2004 roku). Przez 20 lat byłem jego asystentem i współautorem sukcesów wychowanków. Tak oto Jerzy Grabowski podsumowuje swoje dokonania jako kierownik pracowni:

[...] W latach 1976–2000 studiowało w mojej Pracowni około czterystu studentów w zakresie wszystkich specjalizacji, obligatoryjnie i nieobligatoryjnie, zgłębiając tajemnice grafiki artystycznej (warsztatowej). Wielu z nich aktywnie działa twórczo, zdobywają nagrody i wyróżnienia. Zajmują się pracą dydaktyczną i pedagogiczną. Kilku wychowanków Pracowni Druku Płaskiego pracuje dziś w łódzkiej, rodzimiej uczelni, Akademii Sztuk Pięknych jak np.: Zbigniew Purczyński – aktualnie Dziekan Wydziału Grafiki i Malarstwa, adiunkt I stopnia Marek Sak, adiunkt II stopnia Witold Warzywoda, Sławomir Ćwiek, Marek Domański, asystenci, etc.; natomiast starszy asystent Józef Panfil wykłada w Europejskiej Akademii Sztuk w Warszawie. [...]

(fragmenty z życiorysu J. Grabowskiego, Warszawa 2000)

od lewej: Edward Habdas, Jerzy Grabowski, Witold Warzywoda

Od 2004 roku, po odejściu na emeryturę mgr. Edwarda Habdasa, moim asystentem został mgr, obecnie doktor – Tomasz Matczak.

Nasza niezwykle owocna współpraca wyrasta ze wzajemnego motywowania się do poszukiwań formalnych i technologicznych we własnej twórczości, z zachowaniem pełnej autonomiczności naszych postaw artystycznych. Wykorzystujemy różnice w podejściu do technik litograficznych do tego, by odnajdywać nowe wspólne mianowniki pomiędzy tradycją a innowacją i prezentować studentom bogactwo możliwości technik litograficznych.

Od 2011 roku przeprowadzamy prace badawcze w zakresie poszerzania zagadnień technologicznych druku płaskiego, bazujących na technice litografii. Opracowaliśmy między innymi nowatorską technikę wykorzystania blachy stalowej jako podłoża matrycy dla ferrografii, który to proces udokumentowaliśmy w wydawnictwie „Grafiki z żelaza”¹. Do naszych eksperymentów należą także: wykorzystanie cienkiej folii aluminiowej oraz płyt polie strowych do prac graficznych, zastosowanie blach offsetowych w metodzie naświetlania i dalszego opracowania „na mokro” lub w wersji bezwodnej, tzw. waterless lithography.

Kontynuujemy metody manualnego opracowania matrycy na płytach aluminiowych. Badamy zastosowanie cyjanotypii w grafice, korzystając z doświadczeń naszych kolegów – Piotra Gryza oraz wykładowców z Orihueli. Rozwijamy także umiejętność pracy na sklejkach drewnianych w technice mokulito. Opracowana w latach 90. metoda przedruku anastatycznego z odbitki ksero uzupełnia wachlarz metod przenoszenia rysunku nie tylko na kamień litograficzny. W kolejnych badaniach opracowaliśmy alternatywne metody w procesie przygotowania matrycy bez użycia kwasu azotowego, wpisując się tym samym w nurt działań proekologicznych.

Rozszerzyliśmy program o działania eksperymentalne, nadal jednak obowiązkowym ćwiczeniem dla studentów rozpoczynających studia w pracowni jest praca zrealizowana na kamieniu litograficznym według tradycyjnych zasad: przygotowanie kamienia do rysowania, szczegółowy proces jego preparacji oraz samodzielnie wykonanie nakładu. Kształcenie studentów w dalszym etapie opiera się na indywidualnym podejściu do tematów i techniki. Podsumowaniem ich edukacji artystycznej są wyjątkowe dyplomy składające się zazwyczaj z kolekcji utrzymanej w charakterze malarskim, wielomatrocowych litografii.

Naszymi doświadczeniami i wiedzą dzielimy się nie tylko z naszymi studentami, ale propagujemy ją podczas naukowych sympozjów i indywidualnych warsztatów w Polsce i za granicą. Do ważniejszych zaliczymy: prezentacje na uczelniach artystycznych w Gdańsku, Toruniu, Rzeszowie, Lublinie, Zielonej Górze oraz podczas sympozjum w Bydgoszczy i Bolestraszczech. Mieliśmy także okazję prowadzić warsztaty i wykłady na Uniwersytecie Alberta w Edмонтон, w Centrum Proyecto Ace w Buenos Aires, w Accademia di Belle Arti di Foggia oraz w School of Art and Design in Orihuela.

od lewej: Tomasz Matczak, Witold Warzywoda

Pracownia uczestniczy w międzynarodowych projektach artystycznych. Wspólnie z wykładowcami z Pracowni Technik Wkłęśłodrukowych i z naszymi studentami bierzemy udział w cyklu wystaw i konferencji koordynowanych przez prof. Jose Qaresmę z Uniwersytetu w Lizbonie pod wspólnym szyldem *Carmo Chiedo and Art in the Public Sphere*. Co roku artyści z kilku ośrodków akademickich, m. in. w Porto Allegre, Paryżu, Lizbonie, Cuenca itd. inspirowani są nowym motywem literackim i tworzą grafiki wystawiane równocześnie w zaangażowanych w projekt ośrodkach.

Ważnym forum artystycznej wymiany jest nasz udział od 2013 roku w Międzynarodowych Letnich Kursach Grafiki i Tkaniny Artystycznej PATA organizowanych przez naszą uczelnię.

Pokazy nowości technicznych cieszą się powodzeniem podczas wizyt osób spoza uczelni, m.in. podczas Dni Otwartych Akademii. Dopełnieniem pracy dydaktycznej jest działalność Koła Naukowego „Eksperymentarium” zrzeszającego również studentów z Pracowni Technik Wkłęśłodrukowych.

Efektom naszej aktywnej pracy naukowo-badawczej jest doposażenie pracowni w nowoczesne urządzenia, m.in. dygestorium i nową prasę litograficzną. Zwiększyliśmy również liczbę kamieni litograficznych o kilkaset sztuk różnego formatu. Przeprowadzony w 2019 roku remont pawilonu stworzył nową, atrakcyjną przestrzeń dla Pracowni Technik Litograficznych i sąsiadującej Pracowni Technik Wkłęśłodrukowych, co pozwoliło studentom na dostęp do całego wyposażenia wspólnego warsztatu.

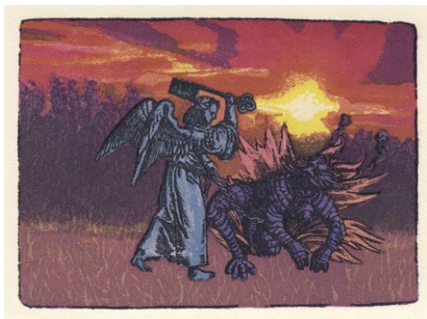
Duże zainteresowanie techniką litografii studentów studiów stacjonarnych oraz studentów programu Erasmus utwierdza nas w przekonaniu o atrakcyjności programu i pracowni. Nasza aktywność przyczynia się do skutecznego promowania druku płaskiego, dowodząc tym samym, że techniki litograficzne nie zostały i nie zostaną wyparte przez urządzenia cyfrowe.

¹ *Grafiki z żelaza: alternatywne metody tworzenia matrycz z użyciem blachy stalowej w technikach wkłęśłodrukowych oraz w druku płaskim*, Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego, Łódź, 2016.

Witold Warzywoda

Świt nad stawem, więcej *Druka Księga Królewska 2,11-13*
litografia barwna, 10,7 x 14,8 cm, 2020

Zachód słońca, więcej *Apokalipsa św Jana, 20,1-3*
litografia barwna, 10,6 x 14,8 cm, 2019

Widok z okna, więcej *Apokalipsa św Jana, 8,1-6*
litografia barwna, 11 x 15 cm, 2021

Odpoczynek pegaza, litografia barwna, 24,5 x 20 cm, 2005

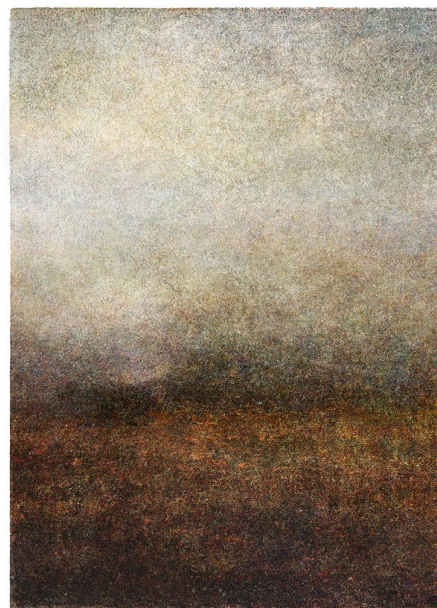

Odstawiony, litografia barwna, 25,5 x 20 cm, 2005

Tomasz Matczak

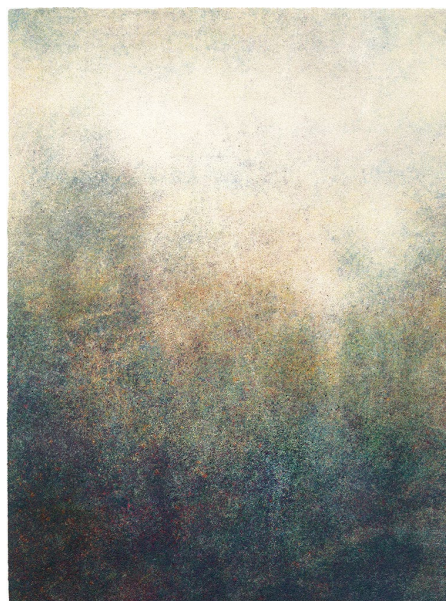
Požoga, druk cyfrowy, 45 x 65 cm, 2021

Spotkanie, druk cyfrowy, 68 x 50 cm, 2018

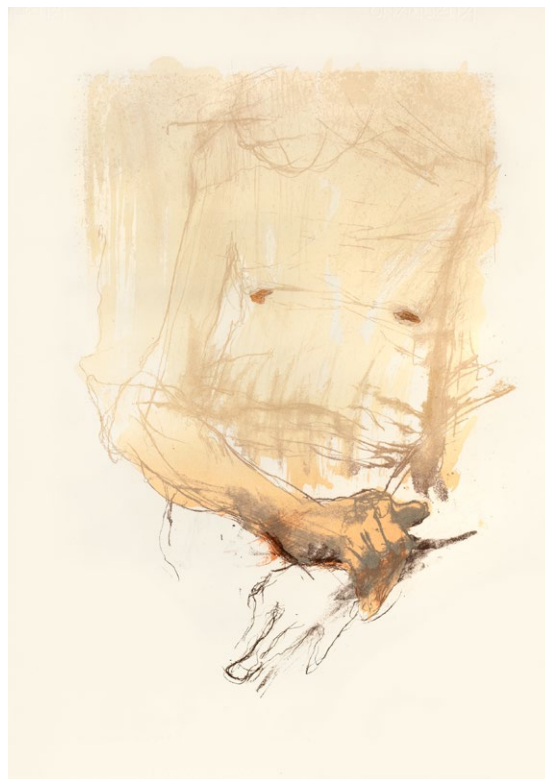
Harenda, druk cyfrowy, 68 x 100 cm, 2021

Przechadzka, druk cyfrowy, 67,5 x 50 cm, 2020

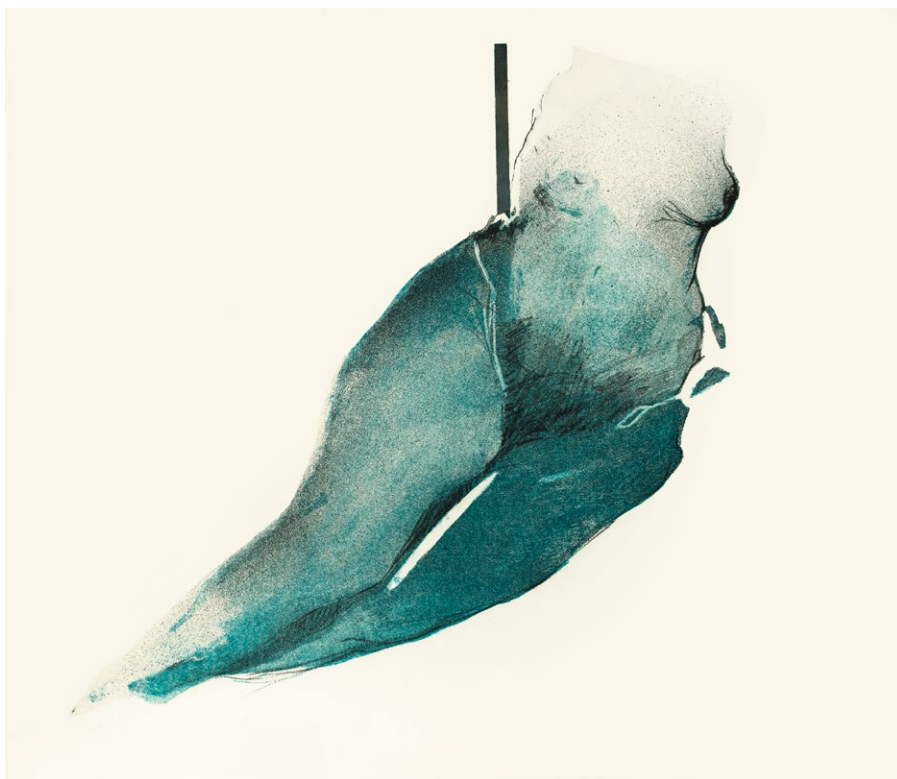
Marta Kunikowska, litografia, 64 x 46 cm, 2004

Daria Tymińska, litografia, 55 x 38, 2001

Julia Tazbir, *Kartka z pamiętnika str.3*, litografia barwna, 15 x 20,5 cm, 2022

Katarzyna Sidor, *Akt magiczny*, litografia, 50 x 50 cm, 2001

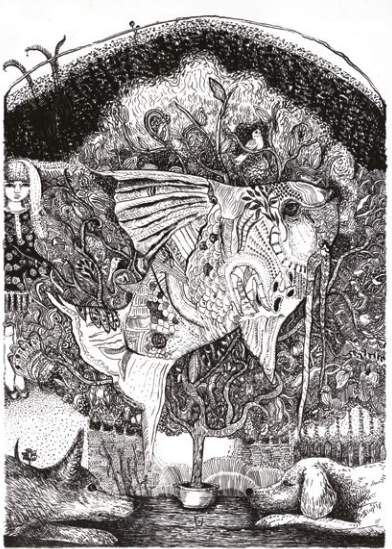
Anna Kompa, *Parasol*, offset, 21 x 16 cm, 2023

Maja Piotrowska, bez tytułu, litografia, 51 x 67 cm, 1995/1996

Hanna Laskowska, *Pejzaż łódzki*, litografia, 19 x 25 cm, 2008

Anna Pawlenia
Latająca Ryba z filmu "Arizona Dream",
litografia, 27,5 x 19,5 cm, 2003

Marek Sak, bez tytułu, litografia, 60,5 x 58 cm, 1998

Anna Gonera, *Ciepłe lato*, litografia barwna, 20,8 x 14,5 cm, 2011

Marlena Szymczyk, *Nasze rozmowy*, 48 x 60 cm, 2003

Norbert Trzeciak, litografia, 24 x 38 cm, 2007

Magdalena Paszkiewicz, litografia, linoryt, 70 x 50 cm, 2009

Sylwia Jakubowska, *Niewypowiedziane pragnienia*, litografia, 65 x 60 cm, 2017

Krystyna Matusiak, *Bezimienni*, 63 x 43,5 cm, 1979

Natalia Cecot, *bez tytułu*, litografia, technika mieszana, 70 x 70 cm, 2012

Magdalena Wójcik, *bez tytułu*, litografia, papier czerpany, 35 x 70 cm, 2014

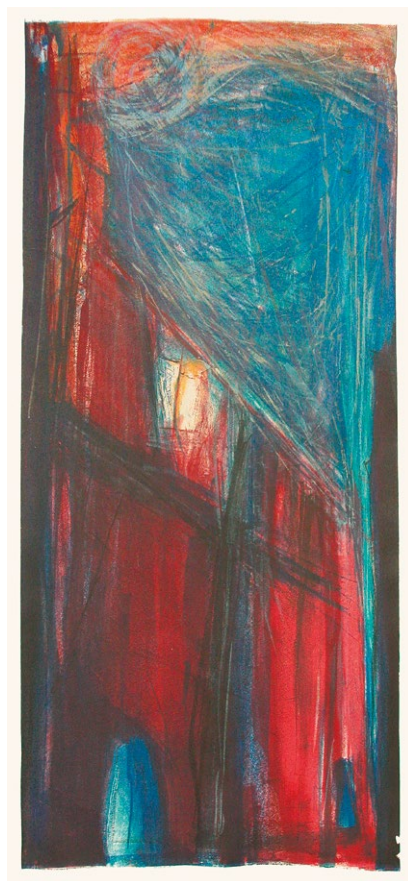
Magdalena Pilch, *Sklepienie*, litografia, 1999

Anna Kopeć, *Baluty – jesień II*, litografia, 42 x 30 cm, 2001/2002

Zbigniew Purczyński, bez tytułu, 86 x 61,5 cm, 1984

Izabela Jurczyk, *Pejzaż III*, litografia, 95 x 41 cm, 1998

Zbigniew Olszyna, *Pielęgniarki*, 22,5 x 35 cm, 2005

Natalia Grabowska, *Radość*, litografia, 33,6 x 25 cm, 2014

Program pracowni Technik Litograficznych

Pierwszy etap kształcenia zakłada przedstawienie wybranych zjawisk występujących w rzeczywistości za pomocą elementarnych środków wyrazu przy zastosowaniu tradycyjnych technik litografii czarno-białej. Studia z natury na tym etapie kształcenia rozwijają wrodzoną percepcję i świadomość, rozwijają ekspresję. Utrwalone w pamięci obrazy wzbogacają wyobraźnię o nowe doznania. Czytelnemu przekazaniu treści grafiki służy badanie podstawowych środków formalnych jakimi są: linia, płaszczyzna, faktura, walor, kolor.

Student poznaje właściwości tych środków przez zastosowanie ich w osobnych zadaniach. Równoległe z kształtowaniem wrażliwości i umiejętności obserwacji zjawisk oraz świadomym posługiwaniem się środkami wyrazu powinna się rozwijać wiedza techniczna związana z warszatem graficznym i zaznajomieniu się z różnorodnością technologiczną w obrębie zasad technik litograficznych. Towarzyszyć temu powinien określony porządek i stopniowanie skali trudności. Zapoznajemy z właściwościami materiałów alternatywnych i zachęcamy do wykonywania litografii na płytach metalowych, poliestrowych, folii aluminiowej i blasze żelaznej.

W drugim etapie kształcenia poszerzamy program o zastosowanie koloru i wykorzystanie go w litografii barwnej. Student zostanie zapoznany z techniką realizacji matrycy na podłożu z płyt poliestrowych metodą ręcznego naniesienia rysunku lub skanowania go i przygotowania obrazu cyfrowo, poznaje także zasadność i umiejętność łączenia technik graficznych w obrębie jednego projektu.

Zależy nam na bezpośrednim kontakcie ze studentem. Wynikiem udanej współpracy z młodym twórcą jest jego wyższa świadomość w procesie tworzenia i umiejętność wyboru najbardziej adekwatnych środków wyrazu w każdej realizacji.

Program ćwiczeń i wykładów jest elastyczny, dostosowany do umiejętności i kompetencji studentów, proponowane ćwiczenia zawierają progresywny stopień komplikacji techniczno-formalnych. Praca ze studentem opiera się na korekcie indywidualnej w zachowaniu kształcenia w relacji mistrz–uczeń. Korekta grupowa opiera polega na analizie werbalno-wizualnej wykonanych litografii i celowości zastosowanych technik w obecności grupy studentów Pracowni Technic Litograficznych, wspomaganey wykładem z prezentacją grafik z archiwum pracowni lub archiwum prywatnego, często z wykorzystaniem komputera i prezentacji multimedialnej, tzw. e-learning. Zachowania te często inicjują dyskusję i prowokują konieczność przygotowania wykładu z elementami konwersatorium.

dr hab. Witold Warzywoda, prof. ASP

Witold Warzywoda

Urodzony w 1956 roku w Łowiczu. Studia w latach 1976–1981 w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych (obecnie Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi) na Wydziale Grafiki. Dyplom w 1981 roku w Pracowni Technik Litograficznych prof. Jerzego Grabowskiego oraz w Pracowni Technik Drzeworytniczych prof. Andrzeja Mariana Bartczaka (aneks) oraz w Pracowni Rysunku prof. Leszka Różgi. Od 1982 roku pracownik dydaktyczny w macierzystej uczelni, w 1985 roku obejmuje stanowisko asystenta, później adiunkta w Pracowni Druku Płaskiego i Litografii prof. Jerzego Grabowskiego. Od 2004 roku kieruje Pracownią Technik Litograficznych. Od 2008 roku pełni funkcję kierownika studiów niestacjonarnych na Wydziale Grafiki i Malarstwa. Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 2000 roku. Twórczość w zakresie grafiki artystycznej i projektowej.

Tomasz Matczak

Urodzony w 1977 roku w Łodzi. W latach 1997–2002 studia na Wydziale Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi. Dyplom w 2003 roku w Pracowni Technik Litograficznych prof. Jerzego Grabowskiego oraz w Pracowni Fotografii i Technik Video prof. Ireneusza Pierzgalskiego. Od 2004 roku zatrudniony w macierzystej uczelni, obecnie na stanowisku adiunkta w Pracowni Technik Litograficznych prowadzonej przez prof. Witolda Warzywodę. Stopień doktora sztuki uzyskał w 2014 roku. Od 2013 roku uczestniczy jako wykładowca w Letnich Międzynarodowych Kursach Grafiki i Tkaniny Artystycznej PATA. Od 2013 roku razem z dr hab. Alicją Habisia-Matczak jest opiekunem Koła Naukowego „Eksperymentarium” Studentów Pracowni Technik Włóknodrukowych i Pracowni Technik Litograficznych. Twórczość w zakresie eksperymentalnego druku płaskiego, malarstwa, fotografii i projektowania graficznego.

Galeria „Politechnika”
Politechnika Łódzka, Wydział Chemiczny, Alchemium
ul. Żeromskiego 114

„Druki z kamienia”,
Wernisaż 03.10.2023 godzina 15:00

Kurator wystawy: Piotr Mastalerz
Komisarz Galerii: Witold Staszewski
Projekt katalogu: Tomasz Matczak
Autor tekstu: Witold Warzywoda
Druk sfinansowano ze środków Politechniki Łódzkiej

Nr ISBN dla katalogu: 978-83-66741-94-2

Patronat wystawy:

JM Rektor
Politechniki
Łódzkiej

Miejska
Galeria
Sztuki w Łodzi

Związek
Nauczycielstwa
Polskiego w PŁ

Związek
Polskich
Artystów
Plastyków